

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

19 юни 2014 година *

„Преюдициално запитване — Член 45 ДФЕС — Директива 2004/38/ЕО — Член 7 — Понятие за работник — Гражданка на Европейския съюз, която се отказва да работи поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременност и с последиците от раждането“

По дело C-507/12

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Supreme Court of the United Kingdom (Обединено кралство) с акт от 31 октомври 2012 г., постъпил в Съда на 8 ноември 2012 г., в рамките на производство по дело

Jessy Saint Prix

срещу

Secretary of State for Work and Pensions,

в присъствието на:

AIRE Centre,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: A. Tizzano (докладчик), председател на състав, A. Borg Barthet, E. Levits, M. Berger и S. Rodin, съдии,

генерален адвокат: N. Wahl,

секретар: М.-А. Gaudissart, началник отдел,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 14 ноември 2013 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за г-жа Saint Prix, от R. Drabble, QC, упълномощен от M. Spencer, solicitor,
- за AIRE Centre, от J. Stratford, QC, и M. Moriarty, barrister, упълномощен от D. Das, solicitor,
- за правителството на Обединеното кралство, от V. Kaye и A. Robinson, в качеството на представители, подпомагани от B. Kennely и J. Coppel, barristers,

* Език на производството: английски.

- за полското правителство, от В. Majczyna и М. Szpunar, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от С. Tufvesson, както и от J. Enegren и М. Wilderspin, в качеството на представители,
- за Надзорния орган на ЕАСТ, от Х. Lewis, М. Moustakali и С. Howdle, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 12 декември 2013 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на понятието за работник по смисъла на член 45 ДФЕС и на член 7 от Директива 2004/38/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно правото на граждани на Съюза и на членове на техните семейства да се движат и да пребивават свободно на територията на държавите членки, за изменение на Регламент (ЕИО) № 1612/68 и отменяща директиви 64/221/ЕИО, 68/360/ЕИО, 72/194/ЕИО, 73/148/ЕИО, 75/34/ЕИО, 75/35/ЕИО, 90/364/ЕИО, 90/365/ЕИО и 93/96/ЕИО (ОВ L 158, стр. 77 и поправки в ОВ L 229, стр. 35 и в ОВ L 197, 2005 г., стр. 34; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 56).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-жа Saint Prix и Secretary of State for Work and Pensions (наричан по-нататък „Secretary of State“) относно отказа на последния да ѝ предостави социални помощи.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съображения 2—4 и 31 от Директива 2004/38 гласят:
 - „(2) Свободното движение на хора представлява една от основните свободи на вътрешния пазар, който включва пространство без вътрешни граници и в който свободата се гарантира в съответствие с разпоредбите на Договора [ЕО].
 - (3) Гражданството на Съюза следва да бъде основният статус на гражданите на държавите членки, когато те упражняват правото си на свободно движение и пребиваване. Поради това е необходимо да се кодифицират и преразгледат съществуващите инструменти на Общността, в които поотделно се разглеждат работници, самостоятелно заети лица, както и студенти и други незаети с трудова дейност лица, за да се опрости и укрепи правото на свободно движение и пребиваване на всички граждани на Съюза.
 - (4) С оглед коригирането на този подход „на части“, „сектор по сектор“ по отношение на правото на свободно движение и пребиваване и с оглед улесняване на упражняването на това право, съществува необходимост от единен законодателен акт за изменение на Регламент (ЕИО) № 1612/68 на Съвета от 15 октомври 1968 г. относно свободното движение на работници в Общността [(ОВ L 257, стр. 2; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 1, стр. 11)] и за отменяне на следните актове: Директива 68/360/ЕИО на Съвета от 15 октомври 1968 г. относно премахване на ограниченията за

движение и пребиваване в Общността на работниците на държавите членки и на техните семейства [(ОВ L 257, стр. 13)], Директива 73/148/ЕИО на Съвета от 21 май 1973 г. относно премахване на ограниченията за движение и пребиваване на гражданите на държавите членки в рамките на Общността по отношение на установяването и предоставянето на услуги [(ОВ L 172, стр. 14)], Директива 90/364/ЕИО на Съвета от 28 юни 1990 г. относно правото на пребиваване [(ОВ L 180, стр. 26)], Директива 90/365/ЕИО на Съвета от 28 юни 1990 г. относно правото на пребиваване на заети лица и на самостоятелно заети лица, които са преустановили своята трудова дейност [(ОВ L 180, стр. 28)] и Директива 93/96/ЕИО на Съвета от 29 октомври 1993 г. относно правото на пребиваване на студентите [(ОВ L 317, стр. 59)].

[...]

(31) Настоящата директива спазва основните права и свободи и спазва принципите, признати по-конкретно от Хартата на основните права на Европейския съюз. В съответствие със забраната на дискриминацията, съдържаща се в Хартата, държавите членки следва да прилагат настоящата директива без дискриминация по отношение на бенефициентите на настоящата директива, основана на пол, раса, цвят, етнически или социален произход, генетични белези, език, религия или убеждения, политически или други мнения, принадлежност към национално малцинство, имуществено, рождение, увреждания, възраст или сексуална ориентация“.

4 Член 1, буква а) от Директива 2004/38 гласи:

„Настоящата директива определя:

а) условията, уреждащи упражняването на правото на гражданите на Съюза и на членовете на техните семейства на свободно движение и пребиваване на територията на държавите членки“.

5 Член 7 от споменатата директива, който е озаглавен „Право на пребиваване за повече от три месеца“, предвижда в параграфи 1 и 3:

„1. Всички граждани на Съюза имат право да пребивават на територията на друга държава членка за срок, по-дълъг от три месеца, ако те:

а) са работници или самостоятелно заети лица в приемащата държава членка [...]

[...].

3. За целите на параграф 1, буква а) гражданин на Съюза, който вече не е работник или самостоятелно заето лице, запазва статуса си на работник или самостоятелно заето лице при следните обстоятелства:

а) той/тя временно не е в състояние да работи поради болест или злополука;

б) той/тя се намира в надлежно регистрирана принудителна безработица, след като е бил/а зает/а в продължение на повече от една година и се е регистрирал/а като търсещо работа лице в съответното бюро по труда;

- в) той/тя се намира в надлежно документирана принудителна безработица, след като е изтекъл срочен трудов договор със срок по-кратък от една година или след като е станал/а принудително безработен/на през първите дванадесет месеца и се е регистрирал/а като търсещо работа лице в съответното бюро по труда. В този случай статусът на работник се запазва за не по-малко от шест месеца;
- г) той/тя започне професионално обучение. Освен ако той/тя не е принудително безработен/а, запазването на статуса на работник изисква обучението да бъде свързано с неговата/нейната предишна заетост“.

6 Член 16, параграфи 1 и 3 от същата директива гласи:

„1. Граждани на Съюза, които са пребивавали законно в приемащата държава членка в продължение на непрекъснат срок от пет години, имат право на постоянно пребиваване в тази държава. [...]

[...]

3. Непрекъснатостта на пребиваването не се влияе от временни отсъствия, ненадвишаващи общо шест месеца на година, или от отсъствия с по-голяма продължителност за отбиване на задължителна военна служба, или от едно отсъствие от максимум дванадесет последователни месеца поради уважителни причини като бременност и раждане, тежко заболяване, следване или професионално обучение или командироване в друга държава членка или в трета страна“.

Правото на Обединеното кралство

- 7 Приложимата по отношение на социалните помощи правна уредба се съдържа в Закона от 1992 г. относно социалноосигурителните вноски и обезщетения (Social Security Contributions and Benefits Act 1992) и в (Общия) правилник от 1987 г. относно социалните помощи (Income Support (General) Regulations 1987).
- 8 Социалните помощи се предоставят при определени условия за имуществено състояние на различни категории лица, сред които е и тази по член 4ZA от посочения правилник, във връзка с точка 14, буква b) от приложение 1B към същия, на жени, които са или са „били [бременни], но само за времето от единадесетата седмица преди очакваната седмица на раждането и до петнадесет седмици след края на бременността [им]“.
- 9 Съгласно член 124, параграф 1, буква b) от Закона от 1992 г. относно социалноосигурителните вноски и обезщетения предоставянето на право на такива помощи предполага по-специално доходите на лицето да не надвишават определената „приложима сума“. В случаите, когато тази сума е нула, помощи не се предоставят.
- 10 Съгласно точка 17 от приложение 7 към (Общия) правилник от 1987 г. относно социалните помощи определената приложима сума за „чуждестранно лице“ е нула.
- 11 В член 21AA, параграф 1 от посочения правилник понятието „чуждестранно лице“ е определено като „заявител, който не пребивава обичайно в Обединеното кралство [...]“.
- 12 По силата на член 21AA, параграф 2 от същия правилник, за да се приеме, че пребивава обичайно в Обединеното кралство, лицето, което иска да получава социални помощи, трябва да притежава „право на пребиваване“ в тази държава членка.

13 Член 21АА, параграф 4 от този правилник гласи:

„Заявителят не се счита за чуждестранно лице, ако е:

- а) работник по смисъла на Директива [2004/38];
- б) самостоятелно заето лице за целите на посочената директива;
- с) лице, което запазва статуса си по параграф а) или б) в съответствие с член 7, параграф 3 от посочената директива;
- д) лице, което по смисъла на член 2 от посочената директива е член на семейството на лице по предходните букви а), б) или с);
- е) лице, което има право на постоянно пребиваване в Обединеното кралство по силата на член 17 от посочената директива“.

Спорът по главното производство и преюдициалните въпроси

- 14 Г-жа Saint Prix, която е френска гражданка, влиза в Обединеното кралство на 10 юли 2006 г. и работи там от 1 септември 2006 г. до 1 август 2007 г. основно като помощник преподавател. След това се записва да учи в Лондонския университет, за да получи удостоверение за преподавателска правоспособност, като предвиденият период на обучението ѝ е от 17 септември 2007 г. до 27 юни 2008 г.
- 15 През този период тя забременява, като очакваната дата на раждане е 2 юни 2008 г.
- 16 На 22 януари 2008 г. г-жа Saint Prix се записва в агенция за временната заетост, като се надява да намери работа в средно училище, а на 1 февруари 2008 г. прекъсва обучението си в Лондонския университет. Тъй като не намира работа в средно училище, тя работи по заместване в детска градина. На 12 март 2008 г., когато е бременна почти в шестия месец, г-жа Saint Prix спира работа, тъй като счита, че изразяващата се в грижи за децата в детската градина работа вече е твърде уморителна за нея. Няколко дни безуспешно търси по-подходяща с оглед на бременността ѝ работа, но не намира.
- 17 На 18 март 2008 г., тоест единадесет седмици преди очакваната дата на раждане, г-жа Saint Prix подава молба за социални помощи. Secretary of State отхвърля молбата ѝ с решение от 4 май 2008 г., което тя обжалва пред First-tier Tribunal.
- 18 На 21 август 2008 г., тоест три месеца след преждевременното раждане на детето си, г-жа Saint Prix се връща на работа.
- 19 С решение от 4 септември 2008 г. First-tier Tribunal уважава жалбата ѝ. На 7 май 2010 г. обаче Upper Tribunal уважава подадената от Secretary of State жалба срещу решението. След като Court of Appeal потвърждава решението на Upper Tribunal, г-жа Saint Prix сезира запитващата юрисдикция.
- 20 Посочената юрисдикция иска да установи дали жена, временно спряла да работи поради бременност, трябва да се счита за „работник“ за целите на свободното движение на работници, уредено в член 45 ДФЕС, и на правото на пребиваване, предоставено с член 7 от Директива 2004/38.

- 21 В това отношение запитващата юрисдикция установява, че нито в член 45 ДФЕС, нито в член 7 от посочената директива се съдържа определение на понятието за работник.
- 22 В този смисъл посочената юрисдикция по същество счита, че макар с приемането на директивата да се е целяло кодифициране на съществуващата правна уредба и съдебна практика, законодателят на Съюза все пак не е искал да изключи по-нататъшно развитие на понятието за работник предвид неразгледани изрично от него положения. Ето защо с оглед на конкретните обстоятелства по случая — бременност и непосредствени последици от раждането — Съдът би могъл да реши да разшири това понятие, като включи в него и спрелите работа за разумен срок бременни жени.
- 23 При това положение Supreme Court of the United Kingdom решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Правото на пребиваване, което член 7 от Директива [2004/38] предоставя на „работник“, трябва ли да се тълкува в смисъл, че се прилага само по отношение на лицата, които:
- i) имат действащо трудово правоотношение, ii) (поне при определени обстоятелства) търсят работа или iii) попадат в приложното поле на член 7, параграф 3 [от тази директива], или [пък член 7 от посочената директива] трябва да се тълкува в смисъл, че не възпрепятства признаването [на оставането] като „работници“ за тази цел и на други лица?
- 2) а) В последната хипотеза отнася ли се то и за жена, която правомерно спира да работи или да търси работа поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането?
- б) Ако това е така, има ли тя право да се позове на установената от националното право дефиниция относно момента, в който правомерно може да се спре да се работи или да се търси работа?“.

По преюдициалните въпроси

- 24 С въпросите си, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали правото на Съюза, и по-специално член 45 ДФЕС и член 7 от Директива 2004/38, трябва да се тълкува в смисъл, че жена, която спре да работи или да търси работа поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането, запазва качеството си на „работник“ по смисъла на тези членове.
- 25 За да се отговори на тези въпроси, най-напред следва да се напомни, че видно от съображения 3 и 4 от посочената директива, същата има за цел коригирането на подхода „на части“, „сектор по сектор“ по отношение на основното и лично право на гражданите на Съюза на свободно движение и пребиваване на територията на държавите членки, за да се улесни упражняването на това право, като се изготви единен законодателен акт, който кодифицира и изменя предходните на тази директива правни инструменти на Съюза (вж. в този смисъл решение Ziolkowski и Szeja, C-424/10 и C-425/10, EU:C:2011:866, т. 37).
- 26 В това отношение видно от нейния член 1, буква а), Директива 2004/38 има за цел да уточни условията за упражняване на посоченото право, сред които, във връзка с пребиваването за повече от три месеца, е и условието по член 7, параграф 1, буква а) от нея гражданите на Съюза да имат качеството работник или самостоятелно заето лице в приемащата държава членка (вж. в този смисъл решение Brey, C-140/12, EU:C:2013:565, т. 53 и цитираната съдебна практика).

- 27 В член 7, параграф 3 от споменатата директива се уточнява, че за целите на член 7, параграф 1, буква а) от същата директива гражданин на Съюза, който вече не е работник или самостоятелно заето лице, в определени случаи все пак запазва статуса си на работник, а именно когато временно не е в състояние да работи поради болест или злополука, когато при определени хипотези се намира в надлежно регистрирана принудителна безработица или също когато при определени условия започне професионално обучение.
- 28 Следва обаче да се констатира, че член 7, параграф 3 от Директива 2004/38 не урежда изрично особеното положение, в което се намира жена поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането.
- 29 В това отношение следва да се напомни, че съгласно постоянната практика на Съда трябва да се прави ясно разграничение между бременност и болест, в смисъл че състоянието на бременност в никакъв случай не може да се счита за патологично (вж. в този смисъл по-специално решение Webb, C-32/93, EU:C:1994:300, т. 25 и цитираната съдебна практика).
- 30 Ето защо жена в положението на г-жа Saint Prix, временно спряла работа поради последните етапи на бременността си и последиците от раждането, не може да се квалифицира като лице по член 7, параграф 3, буква а) от Директива 2004/38, което временно не е в състояние да работи поради болест.
- 31 При все това нито от член 7 от споменатата директива като цяло, нито от другите разпоредби на същата директива не следва, че при такива обстоятелства гражданин на Съюза не отговаря на предвидените в посочения член условия и с оглед на това следователно е лишен от статута на „работник“ по смисъла на член 45 ДФЕС.
- 32 Всъщност целената с тази директива кодификация на съществуващите преди нея правни инструменти на Съюза, която е специално предвидена да улесни упражняването на правото на гражданите на Съюза на свободно движение и пребиваване на територията на държавите членки, сама по себе си не може да ограничи обхвата на понятието за работник по смисъла на ДФЕС.
- 33 В това отношение следва да се напомни, че съгласно постоянната практика на Съда понятието „работник“ по смисъла на член 45 ДФЕС определя приложното поле на предвидена от ДФЕС основна свобода и поради това трябва да се тълкува разширително (вж. в този смисъл решение N., C-46/12, EU:C:2013:97, т. 39 и цитираната съдебна практика).
- 34 С оглед на това Съдът приема, че всеки гражданин на държава членка, независимо от мястото си на пребиваване и от гражданството си, който се е възползвал от правото си на свободно движение на работниците и който е упражнявал професионална дейност в друга държава членка, различна от тази, в която пребивава, попада в приложното поле на член 45 ДФЕС (вж. по-специално решения Ritter-Coulais, C-152/03, EU:C:2006:123, т. 31 и Hartmann, C-212/05, EU:C:2007:437, т. 17).
- 35 В този смисъл Съдът също уточнява, че в рамките на член 45 ДФЕС за работник трябва да се счита лицето, което извършва в продължение на определен период от време в полза на друго лице или под негово ръководство престации, в замяна на които получава възнаграждение. След като трудовото правоотношение е прекратено, заинтересованото лице по принцип губи качеството на работник, като се има предвид обаче, че от една страна, това качество може да произведе определени последици след прекратяването на трудовото правоотношение, а от друга страна, че лице, което действително търси работа, също трябва да се квалифицира като работник (решение Caves Krier Frères, C-379/11, EU:C:2012:798, т. 26 и цитираната съдебна практика).

- 36 С оглед на това за целите на настоящото дело следва да се подчертае, че свободното движение на работници предполага право на гражданите на държавите членки да се движат свободно на територията на другите държави членки и да пребивават там, за да си търсят работа (вж. по-специално решение *Antonissen*, C-292/89, EU:C:1991:80, т. 13).
- 37 Следователно квалифицирането като работник по смисъла на член 45 ДФЕС, както и произтичащите от този статут права не зависят непременно от наличието или действителното продължаване на трудовото правоотношение (вж. в този смисъл решение *Lair*, 39/86, EU:C:1988:322, т. 31 и 36).
- 38 При тези условия, противно на твърдяното от правителството на Обединеното кралство, не може да се приеме, че член 7, параграф 3 от Директива 2004/38 съдържа изчерпателно изброяване на обстоятелствата, при които работник мигрант, който е прекратил трудовото си правоотношение, все пак може да се ползва от този статут.
- 39 В случая от акта за преюдициално запитване следва обстоятелството, което страните в главното производство не оспорват, че г-жа Saint Prix е извършвала дейност като наето лице на територията на Обединеното кралство, преди да спре работа по-малко от три месеца преди раждането на детето си поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността си и с непосредствените последици от раждането. Без да напуска територията на посочената държава членка през периода на прекъсване на професионална си дейност, тя започва отново работа три месеца след раждането на детето си.
- 40 При все това обаче фактът, че посочените ограничения налагат на жена да спре да упражнява дейност като наето лице през периода, необходим за възстановяването ѝ, по принцип не може да я лиши от качеството на „работник“ по смисъла на член 45 ДФЕС.
- 41 Всъщност обстоятелството, че реално отсъства от пазара на труда на приемащата държава членка за няколко месеца, не означава, че през този период посоченото лице престава да принадлежи към този пазар, стига в разумен срок след раждането то да започне отново да упражнява трудовата си дейност или да си намери друга работа (вж. по аналогия решение *Orfanopoulos и Oliveri*, C-482/01 и C-493/01, EU:C:2004:262, т. 50).
- 42 За да се определи дали периодът от раждането до започването отново на упражняване на трудова дейност може да се счита за разумен, съответната национална юрисдикция следва да вземе предвид всички конкретни обстоятелства по делото в главното производство и националната правна уредба относно продължителността на отпуска за бременност и раждане, като се съобрази с член 8 от Директива 92/85/ЕИО на Съвета от 19 октомври 1992 година за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето по време на работа на бременни работнички и на работнички родилки или кърмачки (Десета специална директива по смисъла на член 16, параграф 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 348, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 3, стр. 3).
- 43 Разрешението, посочено в точка 41 от настоящото решение, съответства на преследвана с член 45 ДФЕС цел да се позволи на работника да се придвижва свободно на територията на държавите членки и да пребивава там с цел упражняване на трудова дейност (вж. решение *Uecker и Jacquet*, C-64/96 и C-65/96, EU:C:1997:285, т. 21).
- 44 Всъщност, както твърди Европейската комисия, рискът да загуби качеството си на работник в приемащата държава членка, в случай че забременее и макар и за кратко преустанови упражняването на трудовата си дейност там, би разубедил гражданка на Съюза да упражни правото си на свободно движение.

- 45 Освен това следва да се напомни, че правото на Съюза гарантира специална защита за жените при бременност и раждане. С оглед на това следва да се отбележи, че съгласно член 16, параграф 3 от Директива 2004/38 отсъствие от максимум дванадесет последователни месеца поради уважителни причини като бременност и раждане не влияе върху изчисляването на непрекъснатия срок на пребиваване от пет години на територията на приемащата държава членка, позволяващ на гражданите на Съюза да придобият в нея право на постоянно пребиваване.
- 46 При положение обаче, че по силата на споменатата закрила отсъствие поради уважителни причини като бременност и раждане не влияе върху изисквания за придобиването на посоченото право непрекъснат срок от пет години на пребиваване в приемащата държава членка, физическите ограничения, свързани с последните етапи на бременността и с непосредствените последици от раждането, поради които на жената се налага временно да спре работа, а fortiori не могат да доведат до загубването на качеството ѝ на работник.
- 47 С оглед на изложените съображения на поставените от запитващата юрисдикция преюдициални въпроси следва да се отговори, че член 45 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че жена, която спре да работи или да търси работа поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането, запазва качеството си на „работник“ по смисъла на този член, стига в разумен период след раждането на детето си да започне отново да упражнява трудовата си дейност или да си намери друга работа.

По съдебните разноски

- 48 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

Член 45 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че жена, която спре да работи или да търси работа поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането, запазва качеството си на „работник“ по смисъла на този член, стига в разумен период след раждането на детето си да започне отново да упражнява трудовата си дейност или да си намери друга работа.

Подписи